

ŠV. BONIFACAS XIV–XVI AMŽIUJE ARBA „KAMALDULIŠKOJI“ ŠV. BRUNONO KVERFURTIEČIO PAŽINIMO TRADICIJA*

Inga Leonavičiūtė

Jaunesnioji mokslo darbuotoja
Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedra
Tel. 268 72 88
El. paštas: Inga.Leonaviciute@if.vu.lt

Įvadas arba šv. Brunono Bonifaco pažinimo tradicijos

Straipsnis skirtas šv. Brunono Bonifaco Kverfurtiečio pažinimo XIV–XVI a. klausimui, atskleidžiant, kokiais šaltiniais remiantis ir kokia informacija buvo pasklidusi apie šį šventąjį Europoje. Iš karto pasakysime, kad šiame straipsnyje nagrinėsime vieną iš mūsų sąlyginai išskirtų trijų šv. Brunono Bonifaco pažinimo tradicijų – „kamalduliškąją“, žinojusią šį šventąjį Bonifaco vardu. Nuošalyje paliekame „benediktiniškąją“ ir „lokalinę“ arba Kverfurto tradicijas, davusias Viduramžių Europai šį šventąjį Brunono vardu. Pastarąją pažinimo tradiciją, nors ir koreliavusią po Sigeberto iš Žanblu (Sigebertus Gemblacensis; 1513), Burchardo iš Ursbergo (Burchardus Urspergensis; 1515), Mariano Škoto (Marianus Scottus; 1559), Titmaro Mezeburgiečio (Thietmarus Merseburgensis; 1580) ir Štadės abato Alberto (Albertus Stadenensis; 1587) kronikų publikavimo su „benediktiniškąją“, galima laikyti savarankiška, suformavusia Brunono Kverfurtiečio, kaip žymiausio giminės atstovo, pažinimą ir pateikusią pasakojimus¹ apie šv. Brunono

išgelbėtus nuo mirties aštuonis vienu metu gimusius vaikus (*Neunlingssage*) ir jo asilą, nenorėjusį joti į pagoniškąją Prūsiją (*Eselswiese*)², kuriuos dar labiau išplatino broliai Grimai ir Ludwigas Bechsteinas³. Pastarąją legendą ir šiandien primena gar-

ir modernūs tapatumai“ metu. Projektą finansavo Lietuvos mokslo taryba, sutarties Nr. VAT-19/2012.

¹ Naujausias tekstas, nagrinėjantis su šv. Brunonu Kverfurtiečiu susijusius padavimus: *Pöge-Adler K.* Heiliges Wasser, Neunlinge und störrischer Esel. Zur Mehrlingssage um den heiligen Brun von Querfurt // Der heilige Brun von Querfurt. Eine Reise ins Mittelalter. Begleitband zur Sonderausstellung „Der heilige Brun von Querfurt – Friedensstifter und Missionar in Europa. 1009–2009“ im Museum Burg Querfurt. Querfurt, 2009, S. 135–143.

² Anfang, Ursprung und Stiftung des eselstädtischen Jahrmarkts, so bei der Stadt Querfurt jährlichen auf den Donnerstag in der Osterwochen gehalten wird. Eisleben, 1568; *Spangenberg C.* Quernfurtische Chronik. Eisleben, 1590; *Schneider C.* Kurtze Beschreibung der Löblichen alten Herrschaft und Stadt Querfurth. Hall, 1654; *Pauli J. D.* Quernfurtische Esels-Wiese und Marckt. [S.l.], 1694.

³ Deutsche Sagen. Hrsg. v. den Brüdern Grimm. Bd. 2. Berlin, 1818, S. 366–370 (571. Die acht Brunos, 572. Die Eselswiese). Taip pat žr.: Der Sagenschatz und die Sagenkreise des Thüringerlandes. Hrsg. v. L. Bechstein. Bd. 3. Meiningen u. Hildburghausen, 1837, S. 93–96, 97–98 (63. Neun Kinder auf einmal, 65. St. Bruno und die Eselswiese); Deutsches Sagenbuch v. L. Bechstein. Leipzig, 1853, S. 352, 353 (417. Neun Kinder auf einmal, 418. Sankt Bruno und die Eselswiese).

* Straipsnis parengtas mokslo tyrimų projekto „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija, vaidinys

siosios Kverfurto mugės (*Wiesenmarkt*) bei asilo su raiteliu formos švilpynės⁴.

Gausioje šv. Brunono Kverfurtiečio gyvenimą ir mirtį tyrinėjančioje istoriografijoje galime išskirti du pagrindinius atminties ir pažinimo akcentus. Pirma, tai šio šventojo vyro užmaršties ir atradimo iš naujo vėlyvaisiais Viduramžiais akcentavimas. Išlyga daroma tik Kverfurto tradicijai. Antra, tai Cezario Baronijaus Romos martirologe įsivėlusį klaidą, kai iš vieno šventojo buvo padaryti du skirtingi šventieji – Bonifacas ir Brunonas – ir kuri turėjo įtakos visam šventojo iš Kverfurto pažinimui XVI a. pabaigoje – XVIII a. pirmoje pusėje⁵. Būtent iš šitų teiginių istoriografijoje kilo ir šv. Brunono atminties ir kulto klausimų tyrimai tam tikrame regione (Lenkija, LDK / Lietuva, Prūsija, Rusija), vienokiu ar kitokiu būdu susijusiame su šiuo misionieriumi ir kankiniu⁶.

⁴ *Grässe J. G. Th.* Sagenbuch des preussischen Staats. Bd. 2. Glogau, 1868, S. 387–391. Naujausia publikacija šia tema: *Schneider A.* Die Querfurter Wiesenesel // *Der heilige Brun von Querfurt. Eine Reise ins Mittelalter.* Querfurt, 2009, S. 152–159.

⁵ *Kolberg A.* Der heilige Bruno von Querfurt, zweiter Apostel von Preussen // *Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde des Ermlands*, Bd. 8, 1884/86, S. 1–108; *Voigt H. G.* Brun von Querfurt, Mönch, Eremit, Erzbischof der Heiden und Martyrer. Stuttgart, 1907; *Meyszowicz W.* Szkice o świętym Brunonie-Bonifacym // *Sacrum Poloniae millenium*, 1958, t. 5, s. 447–451; *Tyszkiewicz J.* Brunon z Querfurtu w Polsce i krajach sąsiednich w tysiąclecie śmierci 1009–2009. Pułtusk, 2009, s. 181–199; *Real U.* Die Wiedereckung eines vergessenen Heiligen? Zeugnisse spätmittelalterlicher Verehrung des heiligen Brun von Querfurt // *Der heilige Brun von Querfurt. Eine Reise ins Mittelalter*, S. 119–133.

⁶ *Cywiński M. A.* Zanik pamięci o Brunonie z Kverfurtu w świadomości // *Przegląd Historyczny*, 1998, t. 89, z. 4, s. 607–613; *Nastalska J.* Święty Bruno-Bonifacy w polskim piśmiennictwie historiograficznym i hagiograficznym do końca XVIII wieku // *Święty Brunon. Patron lokalny czy symbol jedności Europy i powszechności Kościoła* / Pod. red. A. Kopiczko. Olsztyn, 2009, s. 329–348; *Nowak W.* Kult świętego Bru-

1. Romualdo mokinio šv. Bonifaco atradimas arba kaip su juo susipažįsta Europa

Informacija apie šv. Brunoną, tiksliau, apie šv. Bonifacą, ir jo kankinišką mirtį išliko eremitų aplinkoje. Tai liudija apie 1042 m. Fonte Avelanoje Petro Damiano (Petrus Damiani, 1007–1072) surašytas „Šv. Romualdo gyvenimas“ („*Vita beati Romualdi*“)⁷, kurio 26 ir 27 skyriuose⁸ pasakojama šv. Bonifaco istorija šv. Romualdo gyvenimo kontekste. Taigi galime teigti: per šv. Romualdą gali būti pažintas ir šv. Bonifacas. Leonas Marsikanas (Leo Marsicanus, 1046–1115) Montekasine, kur XI a. septintajame dešimtmetyje prižiūrėjo vienuolyno biblioteką ir skriptoriumo darbą, susipažįsta su Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimo“ rankraščiu ir 1099 m. pradėtoje rašyti kronikoje užrašo: „*Dievo vyras Romualdas kartu su šventuoju Bonifacu, imperatoriaus giminaičiu, kuris*

nona-Bonifacego w świetle ksiąg liturgicznych diecezji warmińskiej // *Ibid.*, s. 257–276; *Jovaiša L.* Šv. Brunono Kverfurtiečio kultas Lietuvoje: liturginis ir hagiografinis aspektas // *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. Serija A. T. 32. 2009, p. 195–207; *Idem.* Šlady kultu švento Brunona na Litwie: aspekt hagiograficzno-liturgiczny // *Święty Brunon. Patron lokalny czy symbol jedności Europy i powszechności Kościoła*, Olsztyn, 2009, s. 277–287; *Baronas D.* The year 1009: St Bruno of Querfurt between Poland and Rus' // *Journal of Medieval History*, 2008, Volume 34, Issue 1, p. 1–22.

⁷ Apie Fonte Avelaną žr. *Fornasari G.* Fonte Avellana // *Lexikon des Mittelalters* (toliau – *LexMA*), Bd. 4, München / Zürich. 1989, sp. 622–623. Bendriausią Petro Damiano biografiją ir bibliografiją apie jį žr.: *Fornasari G.* Petrus Damiani // *LexMA*, Bd. 6, 1993, sp. 1970–1972; *Freund S.* Petrus Damiani // *Biographisches-Bibliographisches Kirchenlexikon* (toliau – *BBKL*), VII, 1994, sp. 346–358; Apie šv. Romualdą žr. *Freund S.* Romuald von Camaldoli // *BBKL*, VIII, 1994, sp. 641–645.

⁸ 1009 metai: šv. Brunono Kverfurtiečio misija (toliau – 1009 metai). Sudarė, šaltiniotytrinius paaškinimus ir bibliografiją parengė I. Leonavičiūtė. Vilnius, 2006, p. 192–201.

netrukus kankiniu Rusioje tapo, ir su daugeliu kitų vokiečių iš minėto imperatoriaus [Otono III] kariuomenės į šį šventojo Benedikto vienuolyną kaip maldininkai išvyko, kur sunkiai [Romualdas] susirgo, bet greitai dėka Dievo gailėstingumo pasveikęs, sugrįžo.“⁹

Tačiau pats „Šv. Romualdo gyvenimas“ brandžiaisiais Viduramžiais nebuvo populiarus. Nepateko jis į šventųjų gyvenimų rinkinius, skaitytus vienuolynuose ir bažnyčiose¹⁰. Nerasime jo nei gausiais nuorašais bei plačia geografija tuo metu paplitusiame Usuardo martirologe, nei Jokūbo Voraginiečio „Aukso legendoje, arba Šventųjų skaitiniuose“. O juk šie gausūs rankraščiai buvo taisomi ir pildomi¹¹, kaip

⁹ 1009 metai, p. 204: „<...> vir Dei Romualdus unacum beato Bonifacio imperatoris consanguineo qui paulopost apud Russiam martyr effectus est, et cum aliis pluribus Teutonicis de praedicti imperatoris [Otto tertius] exercitu, ad hoc beati Benedicti monasterium orationis gratia venit, ubi graviter infirmatus, sed quantumcuius divina misericordia convalescens, reversus est <...>.“ Plg. su Damiano „Šv. Romualdo gyvenimu“: „Romualdus iğitur cum eo quem prediximus Tammo et cum Bonifatio viro clarissimo, quem nunc felicissimum martirem se habere Russiana gloriatur ecclesia, et cum aliis conversis Teutonibus a Tiburis oppido ad monasterium sancti Benedicti, quod in Cassino constitutum est monte, devenit. Ibi nempe graviter infirmatus est, sed cito ex divina misericordia convaluit“ – 1009 metai, p. 192. Apie Leoną Marsikaną ir jo kroniką žr.: Hoffmann H. Studien zur Chronik von Montecassino // Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters, 29, 1973, S. 59–162; Idem. Einleitung // Die Chronik von Montecassino (Chronica monasterii Casinensis), MGH SS, 34, 1980, s. VII–L.

¹⁰ Fross H. Relacje Piotra Damiani // Kultura średniowieczna i staropolska. Warszawa, 1991, s. 369.

¹¹ Tarkim, Bohemijos pavyzdys, kur nuo XIII a. „Aukso legendoje“ atsirado pasakojimų apie šv. Adalbertą: Machilek F. Zur Verehrung des hl. Wojciech-Adalbert im Böhmen, insbesondere im 14. Jahrhundert // Święty Wojciech w tradycji i kulturze europejskiej. Gniezno, 1992, s. 129, 130; Narbutas S. „Žemė galinga yra“: lotyniškoji poezija kaip išsivinta originalios kūrybinės raiškos erdvė // Senoji Lietuvos literatūra, 2007, kn. 24, p. 39.

šiuolaikiškai apie „Aukso legendą“ pasakė Sigitas Narbutas, o tai galima pritaikyti ir Usuardo martirologui, kuris Viduramžiais buvo tarsi kokia mūsų dienų Vikipedija.

Tiesa, Petro Damiano – kardinolo reformatoriaus, vieno labiausiai išsilavinusių savo epochos žmonių kūryba (jo palikimas siekia 480 darbų¹²) naudojosi ne vienas Viduramžių autorius. Nebuvo svetimas jis laurų vainiku vainikuotiems garsiesiems italų poetams Dantei Aligjeriui (Dante Alighieri, 1265–1321) ir Frančeskui Petrarkai (Francesco Petrarca, 1304–1374). Pirmasis savo „Dieviškosios komedijos“ (sukurta 1307–prieš 1321) Rojaus XXI giesmėje Fonte Avelano vienuolynė bendrauja su Petru Damianiu, o XXII giesmėje ant Montekasino kalno susitinka su šio vienuolyno įkūrėju šv. Benediktu Nursiečiu, kuris kaip šviesulėlė „kur aplinkui žiba“, pamini ir šv. Romualdą¹³. Ir jei dar pasakytume, kad šiandien žinoma daugiau kaip 600 šio kūrinių rankraščių¹⁴, taip pat kad Dantės literatūrinės minties skleidimasis vyko ne tik tekstu, bet ir vaizdu, pavyzdžiui, Bodleiano bibliotekos XIV a. iliuminuotame rankraštyje prie XXI Rojaus giesmės rasime dvi miniatiūras, kuriose pavaizduotas pats Damianis¹⁵, tai pastarojo, o kartu ir šv. Romualdo pažinimas Europoje neatrodytų toks jau ir men-

¹² Freund S. Petrus Damiani // BBKL, VII, 1994, sp. 356.

¹³ Dantė. Dieviškoji komedija: Rojus. Iš italų kalbos vertė S. Geda. Vilnius, 2011, p. 225–243, cit. p. 237. Pirmą kartą ji išspausdinta 1472 m.

¹⁴ Augustyn W. Dantes Paradiso und die Bildtradition zum Himmlischen Jerusalem // Deutsches Dante-Jahrbuch, 82, 2007, S. 108.

¹⁵ Dante, Divine Comedy, in Italian North Italy, Genoa (?); 14th cent., third quarter // Bodleian Library, MS. Holkham misc. 48, p. 113–148: Paradiso. Prieiga per internetą: <<http://www.bodley.ox.ac.uk/dept/scwmss/wmss/medieval/mss/holkham/misc/048.c.htm>>.

kas. Tai pagrindžia ir antrojo vainikuotojo poeto kūryba. Frančeskas Petrarka traktate „*De Vita solitaria*“ (sukurtas 1346–1356) pateikė ne tik Petro Damiano („*De Solitudine Petri Damiani*“), bet, naudodamasis mūsų jau minėtu Damiano hagiografiniu darbu, ir šv. Romualdo gyvenimą („*De Solitudine Romualdi*“)¹⁶. Tiesa, čia dar nerasime šv. Bonifaco, kaip ir mylimiausio šv. Romualdo mokinio Benedikto iš Benevento su Jonu iš Venecijos¹⁷, pasiūstų su kitais į Lenkiją, ten patyrusių kankinio mirtį ir istorijon įėjusių kaip Penki broliai kankiniai.

Gerokai supaprastindami šį „pažinimo procesą“ galėtume apibrėžti taip: kylant Petro Damiano autoritetui, vėlyvųjų Viduramžių Europoje svarbą įgyja ir šv. Romualdas, o pastarojo kontekste galima atrasti ir šv. Bonifacą. Taip netrukus ir atsitinka. XIV a. septintojo–aštuntojo dešimtmečių sandūroje venecijiečio Equilio (Jesolo, Venecijos provincija) vyskupo Petro Natalio (Petrus de Natalibus, apie 1330–apie 1400) sudarytas daugiau kaip 1 500 šventųjų gyvenimų katalogas („*Catalogus sanctorum et gestorum eorum ex diversis voluminibus collectis*“). XIV a. pabaigoje – XV a. šis veikalas plito rankraščiais, 1493 m. pirmą kartą buvo išspausdintas Venecijoje ir sulaukė ne vieno leidimo XVI a. pirmoje pusėje. Petras Natalis prie birželio mėnesio šventųjų deda ne tik kamaldulių ordino abato šv. Romualdo („*De Sancto Romualdo abbate*“), bet ir vyskupo bei kankinio šv. Bonifaco („*De Sancto Bonifacio episcopo*

et martyre“) gyvenimus. Šį katalogą galima suaktualinti dar vienu aspektu. Būtent XVI a. pirmos pusės leidimuose Petro Natalio veikalas pradedamas iliustruoti, t. y. 1514, 1519, 1534, 1543 m. Liono leidimuose prie kiekvieno šventojo aprašymo atsiranda ir vaizdinis jo pavaizdavimas. Prie šv. Bonifaco juose yra iliustracija, vaizduojanti jo kankinišką mirtį (žr. straipsnio priedą).

Tiek šv. Romualdo, tiek šv. Bonifaco gyvenimus Petras Natalis rašė naudodamasis Damiano „Šv. Romualdo gyvenimu“. Pasakojimas apie šv. Bonifacą parašytas pagal minėto hagiografinio pasakojimo 27 skyrių. Tekstą galima suskirstyti į 3 dalis: 1. Pasakojimas apie šv. Bonifaco gyvenimo būdą ir išvykimas pas pagonis. 2. Bonifacas pas pagonių karalių, išbandymas ugnimi ir karaliaus su kitais apsikrikštijimas. 3. Bonifaco kelionė pas karaliaus brolių, jo žūtis tenai, po stebuklų, įvykusių susidorojus su misionieriumi, žudikų krikštas ir bažnyčios pastatymas¹⁸. Tačiau tai nėra pažodinis Damiano teksto kartojimas, tai supaprastintas ir, galima sakyti, „sušiuolaikintas“ (XIV a. prasme) tekstas apie šv. Bonifaco gyvenimą ir mirtį, pateikiantis savas interpretacijas. Vienas iš pavyzdžių – kaip Petras Natalis aprašo šio misionieriaus kelionės pas pagonis vargus. Damiano papasakoti kelionės po Italiją sunkumai Petriui Nataliui yra kelionės vargai pas pagonis, o nurodytas šv. Bonifaco švenčių racionas su vaisiais ar žalumynų šaknimis virsta vaisiais ar paruoštomis

¹⁶ Išlikę daugiau kaip 120 rankraščių – *Freund S., von Lodi J. Studien zur literarischen Wirksamkeit des Petrus Damiani.* Hannover, 1995, S. 161. Pirmą kartą traktatas išspausdintas 1496 m.

¹⁷ Apie juos Damianis rašo „Šv. Romualdo gyvenimo“ 28 skyriuje.

¹⁸ *Catalogus sanctorum et gestoru[m] eoru[m] ex diversis voluminibus collectis: editus a <...> Petro Natalibus de venetiis dei gratia episcopo Equilino (toliau – Catalogus sanctorum).* Lugduni, 1514, Lib. V, cap. LXXXVIII, fol. CXXVIa-b.

medžių šaknimis¹⁹. Dar vienas Petro Damiano teksto „sušiuluakinimo“ pavyzdys, t. y. Damiano laikais dar nebuvusios, bet Petro Natalio laikais jau vyravusios tradicijos, šv. Romualdo kaip šio ordino įkūrėjo įvardijimas ir pasakymas apie šv. Bonifaco tapimą kamalduliu²⁰. Jei dar pridurtume, kad šv. Brunonas Bonifacas iš tiesų buvo įstojęs į benediktinų ordiną ir tik kuriam laikui prisidėjęs prie šv. Romualdo ir jo mokinių eremo, tai galėtume teigti, kad Petro Natalio informacija rodo šv. Bonifaco kaip kamaldulių ordino šventojo tradicijos formavimąsi.

Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimas“ buvo žinomas ir kamalduliui Jeronimui Prahieškiui (Hieronymus Pragensis, Iohannes Silvanus, apie 1369–1440), kuris dar prieš įstodamas į šį ordiną (1413) buvo Jogailos nuodėmklausiu ir kapelionu,

¹⁹ Ibid, fol. CXXVIa: „<...> et consecratus archiepiscopus ad ge[n]tes bosne evangeliza[n]das accessit: qui ceteris co[n]sociis equitantibus nudis pedibus incedebat. Et cum alias dis solu[m] in septimana dominica scilicet die et quinta feria cibum sumere co[n]suevisset: tu[n]c pro labore itineris tantum sibi indulisit: ut quotidie medio pane et aqua modica resiceretur: dieb[us] dominicis et festiuis addens poma vel arborum radices vix coctas.“ Plg.: „Deinde quoque iam monachus factus tanta se abstinentiae frugalitate constrinxit, ut sepe dominicis diebus et quinta tantum feria per ebdomadum manducaret. <...> Cum vero post diuturnam heremiticae conversationis vitam ad predicandum iam ire disponeret, Romam primitus pergere studuit et ab apostolica sede consecrationem archiepiscopatus accepit. Retulit mihi quidam senex monachus, qui eum illuc comitatus de Ravennae finibus fuerat quia in toto illo itinere vir venerabilis cum omnibus quidem qui eum sequebantur pedester ibat, sed ipse iugiter psallens et ceteros longe precedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris cotidie comedebat, sed per singulos dies de medio pane et aqua vivens, in diebus festis, ignoto videlicet omni liquamine, cotidiano victui poma quaelibet vel herbarum radices addebat“ – 1009 metai, p. 194.

²⁰ Catalogus sanctorum, 1514, fol. CXXVIa: „Tandem relicto seculo habitum ordinis camaldulensis accepit: et Sancto Romualdo abbatis eius ordinis fundatori adhesit.“

misionieriavo Vytauto Lietuvoje²¹ ir jau XVI a. pabaigoje įvardijamas „Lietuvos apaštalu“²². Apie 1430 m.²³ jis sukuria pamokslą „*Sermo de vita et miraculis sancti Romualdi*“, kuris, šiam dalyvaujant Bazelio bažnytiniame susirinkime, 1433 m. pasiekia ir Bazelio kartūzus²⁴. Publikuota „*Sermo de vita et miraculis sancti Romualdi*“ buvo tik XVII a.²⁵, tačiau XVI a. buvo žinoma, kad tarp kitų Jeronimo Prahieškio

²¹ Naujausią publikaciją lietuvių istoriografijoje apie Jeronimą Prahieškį ir jo misiją Lietuvoje žr.: *Bumblauskas M.* Jeronimo Pragiškio pasakojimas apie lietuvių religiją ir christianizaciją // Lietuvos istorijos studijos (toliau – LIS). 2011, t. 28, p. 24–43.

²² *Wion A.* Lignum vitae, ornamentum, & decus Ecclesiae, in quinque libros divisum. Venetiis, 1595, t. 1, p. 44: „*S. Hieronymus Pragensis, Eremita Episcopus, & Apostolus Lituorum, de quo inter Episcopos.*“ Plg. *Bumblauskas M.* Jeronimo Pragiškio pasakojimas, p. 31.

²³ *Grandus Guido.* Dissertationes Camaldulenses... Marescandoli, 1707, p. 54: „<...> in quibus primo Virum Sanctitate conspicuum B. Hieronymum Alberti Pragensem Eremitam Camaldulensem audiamus, qui anno 1429 [ut ex Camaldulensis Archivi monumentis constat] sermonem copiosum de S. Romualdo in eius festivitate edidit, et mox anno 1433 ad instantiam Carthusianoru[m] Basileensium, apud quos hospitabatur Concilii Theologus, iterum compilavit, et exscripsit <...>“; *Annales Camaldulenses Ordinis Sancti Benedicti <...>* J. B. Mittarelli et A. Costadoni Presbyteris & monachis e Congregatione Camaldulensi Auctoribus. Venetiis, 1761, t. 6, p. 338: „*Sermo copiosus de sancto Romualdo confessore et eremita sacrae eremi Camalduli editus, ac de novo compositus a domino Hieronymo de Praga dictae sacrae eremi eremita recluso ad petitionem venerabilium eremitarum praefatae eremi Camalduli anno ab incarnatione Domini M. CCC. XXX. <...> Eundem sermonem repetiit Hieronymus anno 1433 ad patres Carthusianos Basilea.*“

²⁴ Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz: Hs I 151–Hs I 250. Mainz, 1990, S. 82: „*Quem edidit et compilavit frater Ieronimus de Praga sacre pagine professor quamvis indignus ad petitionem fratrum domus Carthusie Basiliensis anno domini M^o cccc^o xxxiii.*“ Identiškai yra Bazelio universiteto bibliotekos nuoraše – Die Handschriften der Oeffentlichen Bibliothek der Universität Basel. Abt. 1. Bd. 1. Beschr. von G. Binz. Basel, 1907, S. 67; Taip pat žr. 23 išn.

²⁵ Acta sanctorum: Februarius / Ed. J. Bollandus. T. 2. Antverpiae, 1658, p. 124–140.

rankraščių yra ir šis pamokslas apie šv. Romualdą²⁶.

Jeronimo Prahieškio „*Sermo de vita et miraculis sancti Romualdi*“ skirtas šiam šventajam pagerbti birželio 19-ąją, t. y. jo mirties dieną²⁷. Pamokslas 8 skyriuje (Cap. VIII. 48) autorius trumpai prisimena ir šv. Romualdo mokinį šv. Bonifacą, perteikdamas trimis savais sakiniais platų Petro Damiano pasakojimą apie misionieriaus atvykimą pas rusų karalių (*ad Regem Russiae*), išbandymą ugnimi ir karaliaus su visais žmonėmis (*cum universo populo*) krikštą, nuvykimą pas karaliaus brolių, kur, pastarajam dalyvaujant, misionierius buvo nukirsdintas²⁸. Šį trumpą pasakojimą Jeronimas pradeda ir baigia šv. Adalberto akcentu. Anot Jeronimo Prahieškio, šv. Bonifaco išgirsta žinia apie minėto šventojo kankinišką mirtį paskatino jį trokšti kankinystės²⁹. O Petras Damianis pabrėžia, kad

²⁶ Augustinus Florentinus. *Historiae Camaldulenses: libri tres*. Firenze, 1575, p. 244; Iš jo šią informaciją cituoja Wion A. *Lignum vitae...*, t.1, p. 43.

²⁷ Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz..., S. 82: „*Sermo notabilis in festiuitate sancti Romualdi confessoris et heremite reclusi die XIX° mensis Iunii.*“ Taip pat žr. *Die Handschriften der Oeffentlichen Bibliothek der Universität Basel*, S. 67.

²⁸ *Acta sanctorum: Februarii*, p. 133, cap. VIII. 48, p. 133: „<...> *mox ad Regem Russiae profectus est. Quem cum non posset ad fidem Christi conuertere, iussit copiosum ignem accendi, et stans in medio ignis illaesus tali miraculo Regem cum universo populo convertit ad fidem. Sed cum ad convertendum fratrem Regis venisset, ille mox apprehensum in praesentia sua decollari fecit. Sicque et ipse Martyr coronam a christo promeruit.*“

²⁹ *Ibid: „Audiens autem B. Bonifacius, B. Romualdi et ipse discipulus, gloriosum S. Adalberti Episcopi Pragensis martyrij triumphum, et ipse accensus martyrij desiderio, susceptoque a Papa pontificatus officio <...>. Dum igitur SS. Adalberti ac Bonifacij Martyrum simulque Pontificum gesta proprio stylo indigeant, idcirco tamen eos cum aliis B. Romualdi discipulis commemorare volui, ut ex eorum laude quam magnus et gloriosus magister eorum fuerit, demonstrarem; quatenus dum celsitudo discipulorum auribus fidelium, insonat, quam excelsus Doctor eorum fuerit, ex schola, quam tenuit, innotescat.*“

tokį jo norą paskatino jo bendravardis „senovės kankinys“ (t. y. Vokietijos apaštalas šv. Bonifacas (Vinfridas), 675–754). Pasakojimo pabaigoje Jeronimas Prahieškis, pažodžiui atkartodamas paskutinius Damiano 27 skyriaus sakinius apie tai, kad šv. Bonifaco dorybei reikia atskiro aprašymo, prideda dar ir šv. Adalbertą, o žodį „globotiniai“ (*clientium*) keičia „mokiniais“ (*discipulorum*)³⁰. Taip pat prieš pateikdamas šv. Bonifaco siužetą, jis atskirai pasakoja apie šv. Adalbertą, jo žūtį Prūsuoje ir šventojo palaikų perkėlimą į Prahą (cap. VIII. 47). O juk šios informacijos apie šv. Adalbertą Petras Damianis nepateikia. Tačiau prisiminkime Jeronimo Prahieškio kilmę iš Bohemijos ir jo veiklą Lenkijoje, kur šis šventasis turėjo ypatingą reikšmę, tada ir šis šv. Adalberto akcentavimas neatrodo atsitiktinis.

Apie 1440 m. italų dominikonas, būsimasis Florencijos arkivyskupas, 1523 m. kanonizuotas šventuoju Antoninas iš Florencijos (Antonino Pierozzi, 1389–1459) parašo „*Summa historialis, sive Chronicon*“, kuri pirmą kartą išspausdinta 1484 m. Niurnberge³¹. Antroje šios kronikos dalyje yra pateiktas šv. Romualdo gyvenimas, kuriame rasime ir pasakojimą apie šv. Bonifacą ir jo žūtį. Palyginti su prieš tai aptartais dviem pasakojimais, šis yra labiausiai „pažodinis“ Petro Damiano teksto perteikimas. Tačiau ne tik tuo galime išskirti Antonino iš Florencijos veikalą. Prisiminkime, kad Petro Natalio XIV a. septintojo–aštuntojo dešimtmečių sandūroje sudarytas šventųjų gyvenimo katalogas, kuriame yra ir šv. Bonifaco gyvenimas, pirmą kartą

³⁰ Plg. 1009 metai, p. 196, 200.

³¹ *Antoninus Florentinus. Summa historialis, sive Chronicon. Partes I–III. Nuremberg, 1484.*

buvo išspausdintas 1493 m., o Jeronimo Prahieško pamokslas taip ir liko rankraščiu per visą XV–XVI a. Taigi, Antonino iš Florencijos pateiktą šv. Romualdo gyvenime pasakojimą apie šv. Bonifacą reikėtų laikyti pirmuoju išspausdintu šio šventojo gyvenimu.

XVI a. prasideda ir šv. Brunono Bonifaco šaltinių publikacijos. 1513 m. Florencijoje pirmą kartą publikuotas šv. Bonifaco gyvenimą ir kankinystę aprašantis vienalaikis šaltinis – Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimas“³². Tais pačiais metais Venecijoje išspausdinta jau minėta Montekasino kronika³³. O XVI a. antroje pusėje Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimas“ kamaldulio, parašiusio apie šio šventojo relikvijų perkėlimą ir kamaldulių ordino istoriją³⁴, Augustino iš Florencijos (Augustinus Florentinus, Agostino Fortunio), išverstas į italų kalbą ir publikuotas 1586 m.³⁵ Visos šios šaltinių publikacijos yra padarytos Italijos kamaldulių ir liudija apie šv. Romualdo kultą krikščioniškoje kultūroje. Juk 1481 m. vasario 7 d. įvyksta jo palaikų perkėlimas į Fabrianą, o 1582 m. Grigalius XIII jį kanonizuoja. Tačiau tai nesumenkina teiginio, kad tai suteikia didesnę erdvę ir galimybę susipažinti ir su šv. Romualdo mokiniu šv. Bonifacu.

³² Reformatio Camaldulensis ordinis cum gratiis et privilegiis a Leone X ponti. maxi. nuperrime concessis <...>. Vita beatissimi Romualdi a beato Petro Damiano eleganter descripta. Florentiae, 1513.

³³ Chronica sacri Casinensis coenobii nuper impressoriae arti tradita ac nunquam alias impressa: in qua totius monasticae religionis summa consistit. Venice, 1513.

³⁴ Augustinus Florentinus. Translatio Corporis Sanctiss. Patris Romualdi Sacrae Eremitae, Ordinisque Camaldulensis Institutoris. 1562. Taip pat žr. 26 išn.

³⁵ Vita del Padre S. Romualdo Abate <...> Scritta dal Beato Pietro Damiano <...>, Tradotta dal <...> Agostino Fortunio. Firenze, 1586.

Maža to, šv. Bonifaco gyvenimas XVI a. antroje pusėje pasiekia ir Lietuvos Didžiąją Kunigaikštiją. 1579 m. pirmasis jo biografiją savo „Šventųjų gyvenimuose“, išleistuose Vilniuje Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio spaustuvėje, pateikia jėzuitas Petras Skarga (1536–1612)³⁶. Šis veikalas sulaukė 25 leidimų, iš kurių 8 pasirodė dar jo autoriui esant gyvam. Pasakojimas apie šv. Bonifacą įtrauktas prie birželio 21 d. esančio šv. Romualdo gyvenimo (*Zywot Romualda pustelnika, pisany od błogosławionego Piotra Damiana*)³⁷ su puslapine antrašte „Šv. Bonifaco, Rusų apaštalo ir kankinio, gyvenimas“ (*Zywot S. Bonifacyusza Apostola Ruskiego y męczennika*)³⁸. Taigi, Skargos pateikto šv. Bonifaco gyvenimo šaltinis buvo Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimas“, kurį jis perpasakojo pateikdamas savas interpretacijas. Naudojosi jis Damiano tekstu, publikuotu 1572 m. kartūzo Laurentijaus Suriijaus (Laurentius Surius, 1522–1578) trečiame „*De probatis sanctorum historiis*“ tome³⁹. Jis buvo sutvarkęs (sudėjęs pagal mėnesius) ir papildęs Veronos vyskupo, buvusio ir nuncijumi Lenki-

³⁶ Jovaiša L. Šv. Brunono Kverfurtiečio kultas Lietuvoje, p. 203.

³⁷ Zywotow Świętych starego y nowego zakonu z pisma świętego y z poważnych pisarzy y Doktorow koscielnych wybranych <...> przez Ks. Piotra Skargę... Cz. 1. Wilno, 1579, p. 569. Priiega per internetą: <<http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/doccontent?id=11933&from=FBC>>.

³⁸ Ibid., p. 575. Plg. Jovaiša L. Šv. Brunono Kverfurtiečio kultas Lietuvoje, p. 203.

³⁹ Surius L. De probatis sanctorum historiis, partim ex tomis Aloy Lipomani, <...>. T. 3: Maii et iunii. Coloniae Agrippinae, 1572, p. 705–731. Šis L. Suriijaus daugiatomis šventųjų gyvenimų rinkinys buvo pagrindu visam Skargos veikalui. Žr. Nasi Święci. Polski słownik hagiograficzny. W-wa, s. 29; *Nastalska J. Święty Bruno-Bonifacy w polskim piśmiennictwie...*, s. 336.

joje ir Lietuvoje, italo Aloyzo Lippomano (1496–1559) aštuonių tomų šventųjų gyvenimų rinkinį⁴⁰.

2. Paskutinės šv. Bonifaco misijos „geografinės“ interpretacijos

Jau minėjome, kad pirmieji, aprašiusieji šv. Bonifaco gyvenimą, Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimą“ pateikdavo perpasakodami savais žodžiais, sutrum-pindami, perinterpretuodami. Taigi pažvelkime, kaip XI a. hagiografinio kūrinio informaciją apie paskutinę šv. Bonifaco misiją suprato ir pateikė skaitytojui Petras Natalis. Jau pirmu sakiniu jis įvardija šį šventąjį kaip „*archiepiscopus bosnen[sis] et martyr*“ ir pažymi jo giminybę su imperatoriumi Otonu III⁴¹. Toliau tekste autorius pasako, kad po iššventinimo į arkivyskopus šv. Bonifacas išvyko skelbti Evangelijos „*ad gentes bosne*“⁴². Keliavo jis per kalnus⁴³. Ir kai pagaliau atvyko „*ad bosnas gentiles*“ ir pradėjo ten skelbti Dievo žodį, pamatė, kad nedaug ką ir atvertė. Tada nuvyko „*ad rutenorum regem*“⁴⁴. Taigi Damiano „užalpiniai kraštai“⁴⁵ keičiami į kalnus, nuvykimas pas pagonis, kurie prisiminė šv. Adalberto žūtį⁴⁶, Petru Na-

taliui yra nuvykimas „*ad bosnas gentiles*“, o „*ad regem Russorum*“ virsta „*ad rutenorum regem*“. Tiesa, šv. Bonifaco gyvenime jis neužsimena apie šv. Adalbertą, tačiau atskirai prie balandžio mėnesio esančiame šio šventojo gyvenime įvardija jį kaip „*Adalbertus episco[pus] et martyr de partibus Sclavonie nobilimus*“⁴⁷. Svarbu yra pažymėti, kad Petro Natalio užrašytame šv. Adalberto gyvenime nėra užfiksuoti prūsai, kaip jo žudikai yra įvardijami pagonys, o Lenkijos karalius Boleslovas Narsusis vadinamas „*dux Balistanus*“⁴⁸. Taigi, galime labai atsargiai pasvarstyti, kad gal XIV a. venecijietis Petro Damiano pateikiama painią šv. Bonifaco misijos geografiją galėjo interpretuoti kaip daug arčiau už kalnų esančią Bosniją. O juo labiau kad net Jeronimui Prahieškiui Petro Damiano „*Busclavi Sclavonici regis filius*“ virto „*Brisclavi Charvaciae et Bulgariae Regis filius*“⁴⁹.

Toliau neplėtodami šios minties pasakysime, kad šv. Bonifaco įvardijimas „*archiepiscopus bosnensis*“ įtarimų nesukėlė ir Petro Natalio šventųjų gyvenimų katalogo skaitytojui. Miuncheno Bavarijos valstybinės bibliotekos viename egzempliorių (sign. – 2 P.lat.1083a) jis, ranka rašydamas prie šventųjų gyvenimų kai kurias pastabas, papildymus, prie trijų iš eilės einančių Bonifacų paraštėje pažymi: „*Magu[n]tin[us]*“, „*Bosnen[sis]*“, „*Carthagenen[sis]*“⁵⁰. Maža to, 1606 m. išleistame kamaldulių ordino šventųjų ir palaimintųjų kataloge apie šv. Bonifacą pasakoma: „*S. Bonifacus Martir, & discipulus sancti Romualdi et Primus*

⁴⁰ Lippomano A. *Sanctorum Priscorum Patrum Vitae*. Romae, 1551–1560. Pasakojimą apie šv. Bonifacą žr. t. 8, 1560, p. 274b–275a.

⁴¹ *Catalogus sanctorum*, 1514, fol. CXXVI a: „<...> *co[n]sanguineus Othonis tertii imperatoris*.“

⁴² *Ibid*: „<...> *et consecratus archiepiscopus ad gen[tes] bosne evangeliza[n]das accessit*.“

⁴³ *Ibid*: „*Veniens autem ad montes et pedes ire non valens nudis plantis et cruribus equitabat*.“

⁴⁴ *Ibid*: „*Veniens igitur ad bosnas gentiles verbum domini ferventissime predicabat. Sed videns se modicum proficere: ad rutenorum regem devenit*.“

⁴⁵ 1009 metai, p. 196: „*Cum vero iam ultramontanos peteret fines* <...>.“

⁴⁶ *Ibid*: „*Ad gentiles autem postremo perveniens, cum tanta coepit fervidi pectoris constantia predicare, ut iam nullus ambigeret quia vir sanctus martirium flagitare. Illi vero timentes ne, sicut post martirium beati*

Adelberti coruscantibus miraculorum signis Sclavonicae gentis plerique conversi sunt <...>.“

⁴⁷ *Catalogus sanctorum*, 1514, fol. XCIIIb.

⁴⁸ *Ibid*: „<...> *sed a duce balistano repulsus cunctas regiones illius pagravit* <...>.“

⁴⁹ *Acta sanctorum*: Februarius, p. 133.

⁵⁰ *Catalogus sanctorum*, 1514, fol. CXXVI a, b. Prieiga per internetą: <<http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10149025.html>>.

*Archiepisc. Bosnensis, Martyrio coronatus, in Russia anno Millesimo die vero XIX Iulij, ut Petrus Damianus in vita sancti Romualdi cap. XXVII.*⁵¹ Su tokiu titulu XVII a. jis yra fiksuojamas ir benediktino, teologinių veikalų autoriaus, Anhauseno prie Brenzo vienuolino abato Karlo Stengelio (1581–1663) veikale „*Laudes S.P.N. Benedicti Abbatis Monachorum*“, kartu dar pavadinamas hunų, slavų ir rusų apaštalu⁵². Tokių šv. Bonifaco įvardijimų galima rasti ir XVIII a.⁵³ Taigi matome, kad XVII–XVIII a. egzistuoja tendencija šv. Bonifacą laikyti „*archiepiscopus Bosnensis*“, kartais dar pridėjus ir „*primus*“. Tačiau kartu viskas sueina į rusų / Rusijos tašką.

Antoninas iš Florencijos, savo kronikoje „*Summa historialis*“ fragmentiškai kompiliavęs Petro Damiano 27 skyrių, visiškai neužsimena apie šv. Adalbertą, o pagonys, pas kuriuos nuvyko šv. Bonifacas ir ten pamokslavo, jam yra tas pats, kas nuvykimas pas rusų karalių⁵⁴. Jis tai aiškiai pasako

kalbėdamas apie šv. Bonifaco planus prieš vykstant į Romą: po atsiskyrėliško gyvenimo apsisprendė vykti skelbti Dievo žodį pas slavus arba į Rusiją (*in Sclavoniam <...> seu Russiam*), kur buvo daug netikinčiųjų⁵⁵. 1586 m. leidėjas, ruošęs Antonino iš Florencijos kroniką, prie šv. Bonifaco gyvenimo uždeda antraštę „*De S. Bonifacio Russensi martyre*“, o sudarytame indekse pažymi ne tik „*Bonifacii Russensis episcopi Martyris vita*“, bet ir „*Russi seu Sclavi ad fidem convertuntur*“⁵⁶. Taip visiškai atskiri Petro Damiano „geografiniai taškai“⁵⁷ – pagonys (t. y. prūsai), atsivertę slavai (t. y. lenkai) ir Rusijos karalius tampa Rusija ar rusais. Šis Rusijos sulyginimas su atsivertusiais slavais matomas 1515 m. Kelne išleistame Usuardo martirologe, kai jis pirmą kartą buvo papildytas šv. Romualdo ir jo mokinio šv. Bonifaco siužetu. Jame pasakoma, kad šv. Bonifacas Rusijoje, arba pas slavus, atvykęs skelbti Evangeliją ir daugelį atvertęs, patyrė kančinio mirtį⁵⁸. Pagonys, rusai ir slavai yra

⁵¹ F. Thomas de Minis. *Catalogus sanctorum et beatorum totius ordinis Camaldulensis: in quo etiam religionis initium, & viri dignitate atq[ue] virtutibus clari describuntur*. Florentiæ, 1606, p. 7.

⁵² *Stengelius Carolus*. *Laudes S.P.N. Benedicti Abbatis Monachorum in Occidente Patriarchae eiusque sanctissimae Regulae et Ordinis ex disquisitionibus monasticis R.P.D. Benedicti Haeffteni, praepositi affiligiensis concinnatae, et in tres libros distributae*. Augustae Vindelicorum, 1647, p. 127.

⁵³ Pavyzdžiui, *Rottner J. B. Margarita Coelestis, seu Status Religiosus Ascetico-Theologicæ Expensus*. Augustae Vindelicorum, 1719, p. 110: „*Bonifacius alter Bosnensis Achiep. In Sclavonia, & Russia*“; *Descriptio soluta et rythmica Regum, Banorum, caeterorumque Heroum Slavinarum seu Illyricorum*. Budae, 1764, p. 13: „*Bonifacius M. Episc. Bosniensis, in Moscovia pro Lege Christi Martyrio affectus (15) <...> (15) S. Petrus Dam. in vita S. Romualdi*.“

⁵⁴ *Antoninus Florentinus*. *Summa historialis <...>* fol. CLXX: „*Ad ge[n]tiles vero p[er]veniens ta[n]ta coepit fervidi pectoris consta[n]tia p[rae]dicare, ut ia[m] null[us] ambigeret, q[ui]n martyriu[m] flagitaret. Rege[m] denique Russiae allocut[us] est. Et post mul-*

ta inq[ui]t rex, q[ui] ge[n]tilis erat ad eum.“ Plg. 1009 metai, p. 194.

⁵⁵ *Ibid*: „*Demu[m] post diutina[m] heremitice co[n]versationis vita[m] cu[m] ad p[rae]dicandu[m] in Sclavoniam ire disponeret seu Russia[m] q[ue] tu[n]c infidelis erat, Roma[m] pri[us] accessit.*“

⁵⁶ *Divi Antonini Archiepiscopi Florentini, et Doctoris S. Theologiae praestantissimi Chronicorum opus*. Pars 2. Lugduni, 1586, p. 536; Pars 1, p. [37], [77].

⁵⁷ Išsami Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimo“ lyginamoji analizė yra pateikta prof. E. Gudavičiaus spaudai atiduotoje knygoje „Du tūkstantis devintieji“, HD, § 5 b. Slavai ir rusai. Taip pat žr.: *Gudavičius E. Šventojo Brunono mikrohagiografijos klausimas* // LIS. 2009, t. 23, p. 19–33.

⁵⁸ *Martyriologium Usuardi monachi quod ad karolum magnu[m] scripsit*. [Colonia Agrippina], 1515, Junius, XIII kalendas iulii: „*Bonifacii martyris discipuli sancti Romualdi: qui obtenta licentia, Russiam sive Sclavoniam miro fervore et martyri desiderio Christi evangelium annuntiaturus adiit: cumque plurimos convertisset, capite truncatus martyrii gloriam adeptus est.*“

viena ir 1562 m. vokiečių kalba išleistame jėzuito, 1558 m. ėjusio apaštalinio nuncio Lenkijai pareigas, Petro Kanizijaus (Petrus Canisius, 1521–1597) martirologe. Jame pasakyta, kad Romualdo mokinys, Otono III giminaitis ir kamaldulių ordino vienuolis šv. Bonifacijus po išventinimo į arkivyskopus patraukė pas pagonis (*Heiden*) skelbti tikėjimo. Jis atvyko pas rusus ir slavus (*Reussen und Sclavonien*) ir atvertė rusų karalių (*Reussen künig*) į Kristaus tikėjimą⁵⁹. Toks XIV–XVI a. skirtingų Damiano „geografinių taškų“ sujungimas, o kartu ir šv. Adalberto siužeto eliminavimas užprogramavo šv. Bonifaco kaip rusų / Rusijos kankinio ir apaštalo atsiradimą⁶⁰.

3. Šv. Bonifaco šventės klausimas

Jau sakėme, kad šv. Bonifaco gyvenimo ir mirties siužetas į XIV–XVI a. informacijos lauką pateko per šv. Bonifaco mokyto-

⁵⁹ Martyrologium. Der Kirchen Kalender, darinnen angezeigt werden die Christlichen Feste vnd Heiligen Gottes, beyder Testament, wie man dieselbigen durch das gantz jar in der Christenheit von tag zu tag begeht <...> und durch Doctor Petrum Canisium <...> verfertigt. Dilingen, 1562, p. 166b: „*Item des heiligen marterers Bonifacij / der ein junger war des heiligen Romuald / und ein blütverwandter kaisers Othonis des dritten / auch ein mónch Camalduenser Ordens: lebet lange ßeit gar geistlich / also daß er alle wochen nur ßwey mal asse. Ward darnach vo[m] bapst ßu[m] erßbischoff ge-weicht / un[d] den Heide[n] ßupredige[n] außgsandt / kam in Reussen un[d] Sclavonien gieng barfuß daher / un[d] solt der Reussen künig ßum Christglauben bekört werden.*“

⁶⁰ Pavyzdžiui, žr.: Skarga P. Zywtow Swiętych <...> 1579, p. 575 (kolontitulas): „*Zywot S. Bonifacyusza Apostola Ruskiego y męczennika*“; Wion A. Lignum vitae <...> 1595, lib. 1, cap. 27, p. 46: „*S. Bonifacius, Monachus S. Alexij Romae et Episcopus Russorum*“; Thomassin L. Vetus et nova ecclesiae disciplina... T. 1. Venetiis, 1730, p. 569: „*Martyr & Apostolus Russorum Bonifacius*“; Breviarium Montalbanense. Montalbani, 1842, p. 429: „*Bonifacius Russorum apostolus.*“

jo šv. Romualdo gyvenimą. Kitaip nei pastarojo⁶¹, šv. Bonifaco mirties data nebuvo žinoma. Todėl jau Petras Natalis abiejų šventųjų gyvenimus priskiria prie birželio mėnesio. Šv. Romualdo gyvenimo aprašyme jis nurodo „*xiii kalen. Iulii etatis sue exactis anis cxx*“⁶². 1502 m. arba dvidešimt antrais savo valdymo metais, kaip rašo Augustinas iš Florencijos savo kamaldulių ordino istorijoje, šio ordino generolas Petras Delfinas (Petrus Delphinus, 1444–1525) įsako įrašyti į ordino kalendorių šventųjų kankinių Bonifaco, Jono ir Benedikto vardus ir kasmet minėti šiuos šventuosius kankinius⁶³. 1515 m. išleistame papildytame Usuardo martirologe šv. Bonifacas kartu su šv. Romualdu atsiranda prie birželio 19 d. (XIII kal. Iulii), t. y. šv. Romualdo mirties dienos. Tiesa, jei pasižiūrėtume jau minėto Petro Natalio „*Catalogus sanctorum*“ XVI a. pirmos pusės leidimus, tai, pradedant 1514 m. leidimu, knygos pa-baigoje dedamas šventųjų indeksas, kuris fiksuoja ne tik šventojo vietą knygoje, bet ir šalia šventojo parašoma jo paminėjimo data. Prie šv. Romualdo ji yra nurodoma, o prie šv. Bonifaco dar nėra fiksuojama nė viename Petro Natalio leidime iki 1543 m. Tačiau tai, kad palaiipsniui birželio 19 diena tampa ir šv. Bonifaco diena, rodo kitų XVI a. martirologų leidimai. Prie šios dienos kartu su šv. Romualdu jis yra Pe-

⁶¹ *Petrus Damianus*. Vita Sancti Romualdi abbatis et confessoris, institutoris congregationis camaldulensis, ordinis S. Benedicti // Patrologiae cursus completus. Accurante J. P. Migne. Parisiis, 1867, vol. 144, sp. 1008 (cap. LXXII): „*Obiit autem vir beatissimus Romualdus decimo tercio Kalendarum Juliarum.*“

⁶² *Catalogus sanctorum*, 1514, fol. CXXXIIIb.

⁶³ *Augustinus Florentinus*. Historiae camaldulenses..., p. 259.

tro Kanizijaus⁶⁴ ir Petro Galesino⁶⁵ (Pietro Gallesini, apie 1520–1590) martirologuose. Tiesa, Frančesko Mauroliko (Francesco Maurolico, 1494–1575) martirologe prie birželio 19 dienos šalia šv. Romualdo buvo pasirinkta paminėti jo mokinį kankinį šv. Joną ir šv. Benediktą. Šv. Bonifaco čia nėra⁶⁶. Oficialiai šv. Romualdo mirties dieną laikyti šv. Bonifaco minėjimo data buvo nuspręsta po Tridento susirinkimo Cezario Baronijaus sudarytame ir 1583 m. išspausdintame naujame Romos martirologe⁶⁷.

Išvados

1. Šv. Brunono Bonifaco „kamalduliškoji“ pažinimo tradicija XIV–XVI a. formavosi remiantis Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimu“ ir šv. Bonifacas galėjo būti pažintas per šv. Romualdą. Todėl XIV–XVI a. šv. Bonifaco gyvenimo ir kankinystės istorija yra įkomponuojama į jo mokytojo šv. Romualdo gyvenimą. O nežinat šv. Bonifaco

mirties datos, XIV–XVI a. susiformavo tradicija, kuri oficialiai įtvirtinta 1583 m. Romos martirologe, šv. Romualdo mirties dieną laikyti šv. Bonifaco minėjimo data.

2. Pirmuoju rankraščiniu šv. Bonifaco gyvenimo ir kankinystės istorijos pateikėju reikia laikyti XIV a. septintojo–aštuntojo dešimtmečių sandūroje Petro Natalio sudarytą šventųjų gyvenimų katalogą (*Catalogus sanctorum et gestorum eorum ex diversis voluminibus collectis*), o pirmasis išspausdintas šio šventojo gyvenimas yra 1484 m. Niurnberge išėjusiame Antonino iš Florencijos veikale „*Summa historialis, sive Chronicon*“. Bene pirmasis šv. Brunono Bonifaco pavaizdavimas yra 1514 m. Lione išleistame minėtame Petro Natalio šventųjų gyvenimų kataloge.
3. Šv. Bonifaco gyvenimo pateikėjai Petro Damiano „Šv. Romualdo gyvenimą“ perpasakodavo savais žodžiais, sutrumpindavo, perinterpretuodavo. Todėl natūraliai atsirado šio šventojo paskutinės misijos „geografinių“ interpretacijų, kurių svarbiausia – atskirų Damiano „geografinių taškų“ sujungimas į vieną – Rusijos / rusų – „tašką“, eliminavus šv. Adalberto siužetą, o „atsivertusius slavus“ padarius rusais ar Rusija.

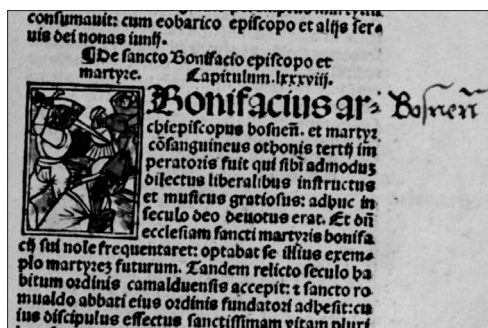
⁶⁴ Martyrologium. Der Kirchen Kalender..., 1562, p. 165b, 166b. Taip pat 1573, 1583, 1599 m. leidimuose.

⁶⁵ Martyrologium S. Romanae Ecclesiae <...>. Petro Galesinio, Protonotario Apostolico auctore. Venetiis, 1578, p. 87a–88a.

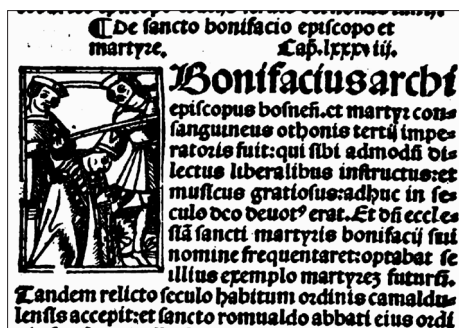
⁶⁶ Martyrologium Reveren. Domini Francisci Maurolyci abbatis Messanensis. Venetiis, 1568, p. 43b. Taip pat 1570, 1576 m. leidimuose.

⁶⁷ Martyrologium Romanum. Ad novam Calendarii rationem et ecclesiastice historiae veritatem restitutum. Gregorii XIII. Pont. Max. iussu editum. Romae, 1583, p. 104–105.

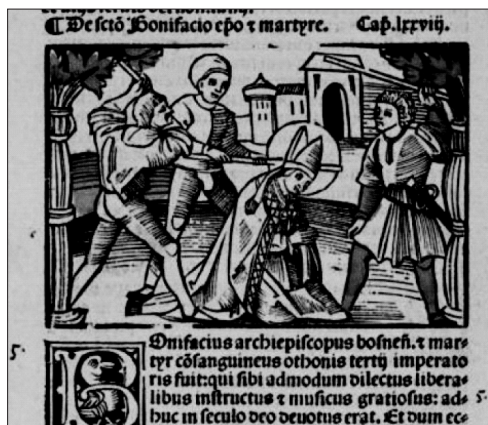
Priedas. Šv. Bonifacas Petro Natalio „Catalogus sanctorum“

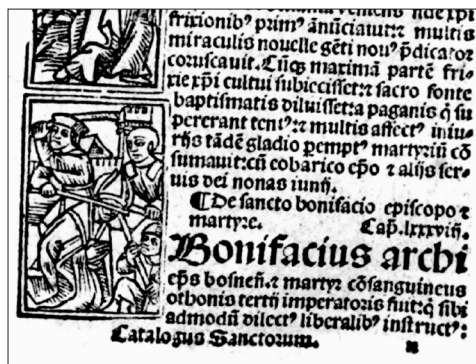
1. Lugdunum: Thomas [de Garbo], 1514, fol. CXXVIa (München, Bayerische Staatsbibliothek, 2 P.lat. 1083 a)

3. Lugdunum: apud Nicolaum Petit, 1534, fol. CXVIIb (Biblioteca de la Universidad Complutense de Madrid)

2. Lugdunum: per Jacobum Saccon, 1519, fol. Cb (Bibliothèque municipale de Lyon)

4. Lugdunum: Ap[u]d Jacobu[m] Giu[n]cti in vico Mercuriali, 1543, fol. XCVIIa (München, Bayerische Staatsbibliothek, 4 P.lat. 900 d)

SAINT BONIFACE IN THE 14TH–16TH CENTURIES OR THE CAMALDOLESE TRADITION OF THE COGNITION OF SAINT BRUNO OF QUERFURT

Inga Leonavičiūtė

S u m m a r y

The Camaldolese tradition of the cognition of Saint Boniface in the 14th–16th centuries was formed on the basis of *The Life of Saint Romuald* by Peter Damian (about 1042), whereas Saint Boniface could be known through Saint Romuald. Therefore, the history of life

and martyrdom of Saint Boniface in the 14th–16th centuries is embedded in the life of his teacher Saint Romuald. The absence of the date of death of Saint Boniface gave rise to the tradition of the 14th–16th centuries, which was officially established in the 1583

edition of the Roman martyrology, to consider the date of death of Saint Romuald as the commemoration date of Saint Boniface.

Petrus de Natalibus (ca. 1330 – ca. 1400) is considered the first presenter of the history of life and martyrdom of Saint Boniface in the form of a manuscript. He added the life of Saint Romuald's pupil Saint Boniface to the records of June in the *Catalogue of Saints (Catalogus Sanctorum)* compiled by him at the turning point between the 1360s and the 1370s. Moreover, the first printed version of the saint's life appeared in the treatise *Summa historialis, sive Chronicon* by Anthony of Florence (1389–1459) published in Nuremberg in 1484. Probably the first

visual presentation of Saint Boniface dates back to the aforementioned *Catalogue of Saints* by Petrus de Natalibus, published in Lyon in 1514.

The presenters of the life of Saint Boniface used to present *The Life of Saint Romuald* by Peter Damian by retelling it in their own words, shortening and reinterpreting it. Naturally, this gave rise to the “geographic” interpretations of the final mission of the saint, the most important of which is the joining of individual “geographic points” described by Damian into a single – Russia's / Russian – “point” by eliminating the story line of Saint Adalbert and turning the “converting Slavs” into Russians or Russia.

Įteikta 2012 03 31
Parengta skelbti 2012 04 06